LAUSUNTO

Hallintovaliokunta

Viite Kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain muutokset, HE 101/2010 vp. – EK 261/2010 vp.

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN LAUSUNTO

Viitaten eduskunnan lausumaan (HE 101/2010 vp. – EK 261/2010 vp.) annettuun vastaukseen (Hallituksen vuosikertomus 2019, Valtioneuvoston julkaisuja 2020:5) sosiaali- ja terveysministeriö toteaa lausuntonaan seuraavan:

Vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 16 a §:n ja kotikuntalain 3 a §:n mukaisen kotikunnan valintaoikeuden vaikutuksia kunnille selvitettiin kyseisen uudistuksen voimaantulon jälkeen. Vuosia 2011 - 2012 koskeneen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen selvityksen (Ulla Lehtonen, Eeva Nykänen ja Marja Pajukoski: Kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain 1.1.2011 voimaan tulleiden muutosten vaikutukset kunnissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi 35/2013) perusteella selvitykseen vastanneet 129 kuntaa tai yhteistoiminta-aluetta ilmoittivat, että hieman alle 300 henkilöä oli vaihtanut kotikuntaa. Näiden siirtymisten kustannukset olivat kuntien ilmoitusten perusteella yleensä melko vähäiset. Suurin osa kunnista ilmoitti, että sosiaalihuoltolain ja kotikuntalain muutoksilla ei ollut taloudellista merkitystä. Niiden 21 kunnan osalta, jotka ilmoittivat lisäkustannuksista, vaikutus vaihteli 6 100 ja 340 000 euron välillä. Kuntien kyselyyn antamat vastaukset osoittivat, että sosiaalihuoltolain ja kotikuntalain muutoksilla ei eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta ole ollut kovinkaan huomattavia vaikutuksia kunnille. Kotikunnan vaihtumisia ja siitä seuranneita palvelujen järjestämisvastuun siirtymisiä ei ole tapahtunut kovin suuressa määrin, eikä muuttojen kunnallistaloudellinen vaikutus ole ollut kovin merkittävä. Kustannusvastuun jääminen entiselle kotikunnalle on myös osoittautunut hallinnollisesti raskaaksi.

Valmisteltavana olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirrettäisiin kunnilta ja kuntayhtymiltä perustettaville sote-maakunnille. Parhaillaan lausuntokierroksella olevassa hallituksen esitysluonnoksessa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin (sote-järjestämislaki) ehdotetaan vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 16 a §:ää vastaavaa säännöstä. Sen mukaan henkilö, joka haluaa muuttaa toisessa sote-maakunnassa sijaitsevan kunnan asukkaaksi, mutta ei ikänsä, vammaisuutensa tai muun sellaisen syyn vuoksi kykene asumaan siellä ilman perhehoitoa, laitospalveluja tai asumispalveluja, voi hakea näitä palveluja ja näiden lisäksi tarvitsemiaan muita sosiaalipalveluja siltä sote-maakunnalta, johon kyseinen kunta kuuluu, samoin perustein kuin jos hän olisi kyseisen kunnan asukas. Lisäksi sote-järjestämislaissa säädettäisiin siitä, että perhehoidossa, laitospalveluissa tai asumispalveluissa olevan henkilön kotikunnan muuttuessa palvelujen järjestämisvastuu mukaan lukien kustannusvastuu siirtyisi uuden kotikunnan mukaiselle sote-maakunnalle. Tältä osin ehdotettava sääntely eroaisi voimassa olevan vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 42 b §:n sääntelystä, jonka perusteella entisen kotikunnan vastuu hoidon kustannuksista jatkuu kotikunnan muutoksesta huolimatta.

Perusteena kustannusvastuuta koskevalle muutokselle olisi se, että kuntien välisen kustannusvastuun toteuttaminen vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 42 b §:ssä tarkoitetulla tavalla on osoittautunut edellä kuvatun THL:n selvityksen perusteella epätarkoituksenmukaiseksi ratkaisuksi. Kustannusvastuun siirtymisen merkitys tulisi lisäksi pienenemään järjestämisvastuun ja kustannusvastuun siirtyessä uudistuksen myötä nykyistä laajemmalle väestöpohjalle.

Valmisteltavana olevassa lainsäädännössä ei ehdotettaisi muutosta nykytilaan itsenäisesti asuvien henkilöiden osalta (muut kuin perhehoidon, asumispalvelujen ja laitoshoidon palveluissa olevat), sillä itsenäisesti asuvat voivat vaihtaa kotikuntaa ilman erillistä lainsäädäntöäkin. Tältä osin lainsäädännön mahdollisia muutostarpeita on selvitetty edellä mainitussa THL:n selvityksessä, jonka mukaan suurin osa kyselyyn vastanneista kunnista katsoi, ettei lakimuutoksille ole tarvetta. Jatkossa järjestämisvastuun ja kustannusvastuun siirtyessä uudistuksen myötä sote-maakunnille on oletettavaa, että kotikunnan vaihtaminen ei useissa tilanteissa merkitse järjestämisvastuun muutoksia sote-maakunnan pysyessä samana.